

Beaton Roderick, Εισαγωγή στη νεότερη ελληνική λογοτεχνία

μετάφραση Ευαγγελία Ζούργου – Μαριάννα Σπανάκη, Αθήνα 1996, Νεφέλη. Σσ. 71-72

Μετά την άφιξη του στην Κέρκυρα το 1828, ο Σολωμός άρχισε τη συστηματική μελέτη της ποίησης και των ιδεών του γερμανικού Ρομαντισμού. Έτσι στα ποιητικά σχεδιάσματα που επανειλημμένα επιχείρησε στο διάστημα των επόμενων δύο δεκαετιών, ο Σολωμός καταπιάνεται κατευθείαν και ουσιαστικά με τους προβληματισμούς της σύγχρονης αισθητικής και της φιλοσοφικής σκέψης, όπως κανένας άλλος ποιητής πριν από τον Παλαμά. Τα τρία ποιήματα της ωριμότητας του Σολωμού, Ο Κρητικός, Οι Ελεύθεροι Πολιορκημένοι και Ο Πορφύρας, έχουν προκαλέσει την παραγωγή μιας μεγάλης βιβλιογραφίας και αναγνωρίστηκαν ήδη από το τέλος του περασμένου αιώνα ως αριστουργήματα.

Και τα τρία είναι σε αφηγηματική μορφή, και η κατάσταση των χειρογράφων, που βρέθηκαν μετά το θάνατο του Σολωμού, έχει καταστήσει σχεδόν ανυπέρβλητα τα προβλήματα συγκρότησης των κειμένων. Άρχισε πρώτα τους Ελεύθερους Πολιορκημένους. Όπως προκύπτει από το πρώτο σχεδιάσμα, ο Σολωμός είχε αρχικά συλλάβει το έργο ως έπος της εξόδου του Μεσολογγίου, τον Απρίλιο του 1826, και ακολουθούσε περίπου το ίδιο ύφος με τα προηγούμενα πατριωτικά ποιήματά του. Όμως, από το 1833 το ιστορικό αυτό γεγονός είχε ενταχθεί σε ένα δεύτερο πολύ διαφορετικό σχεδιάσμα του ποιήματος, σε μια λυρική διερεύνηση της παραδοξότητας του τίτλου του. Απηχώντας φανερά τον Σίλλερ, οι πολιορκούμενοι κάτοικοι του Μεσολογγίου υποβάλλονται σε μια τελική δοκιμασία απέναντι στις ομορφιές της φύσης που τους περιβάλλουν, για να καταφέρουν οι ψυχές τους να επιτύχουν την πραγματική ελευθερία, απαρνούμενες όλα τα γήινα πράγματα:

Μάγεμα η φύσις κι όνειρο στην ομορφιά και χάρη·

η μαύρη πέτρα ολόχρυση και το ξερό χορτάρι.

Με χίλιες βρύσες χύνεται, με χίλιες γλώσσες κραίνει:

«Όποιος πεθάνει σήμερα χίλιες φορές πεθαίνει».

Αλλά ο Σολωμός, όπως και πολλοί άλλοι Έλληνες συγγραφείς μετά απ' αυτόν, ανθίσταται, και έτσι τροποποιεί τον αφηρημένο διαχωρισμό μεταξύ ψυχής και σώματος που βρήκε στον Σίλλερ και στους Γερμανούς Ρομαντικούς. Παρ' όλο που ούτε στο σχεδιάσμα αυτό αλλά ούτε και στο επόμενο μετά από δέκα χρόνια ο Σολωμός διέγραψε με καθαρότητα το τέλος του ποιήματός του, δεν θα ήταν άστοχο να δεχτούμε πως με βάση τα αποσπάσματα που έχουμε στη διάθεσή μας δεν υπάρχει 'άλλος' κόσμος. Στους Ελεύθερους Πολιορκημένους το ιδανικό της απόλυτης ελευθερίας επιτυγχάνεται μόνο στον υπαρκτό κόσμο. Σαν μετέωροι ανάμεσα σε δύο πόλους, αντιμέτωποι με την ομορφιά και τη ζωντάνια της ανοιξιότικης φύσης αφενός και με τις καταστρεπτικές δυνάμεις του εχθρού αφετέρου, οι πολιορκημένοι καταλήγουν να θυσιάσουν τη ζωή τους ως πράξη ηρωικής αντίστασης.